

RECENZE

Mareš Miroslav – Výborný Štěpán. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, 249 s.

Na trhu se objevila zajímavá publikace autorů Miroslava Mareše a Štěpána Výborného, které spojuje vedle současného vzdělání politologického a právníckého i dlouhodobý zájem o problematiku extremismu. Jejich nová publikace dotýkající se opět širokého tématu extremismu je zaměřena na koncepci ochrany demokratického státu proti antidemokratickým, či chcete-li extremistickým, politickým silám ve státech našeho geopolitického prostoru.

Mám za to, že autoři publikace stáli před nelehkým úkolem hned na začátku, a to již při volbě názvu předmětu jejich zkoumání, který se promítl i do názvu knihy. Ačkoliv pro koncepci demokracie aktivně vystupující na obranu bazálních hodnot proti osobám, které tyto hodnoty neuznávají a usilují o změnu celospolečenského systému, existuje celá řada názvů (obranschopná demokracie, bojující demokracie, bránící se demokracie, netolerantní demokracie atd.) autoři vybrali název, který sice má svůj předobraz u jiných autorů (zejména *Karl Loewenstein*), avšak v češtině je slovo „militantní“ vnímáno spíše s pejorativním významem, neboť je chápáno jako synonymum pro bojechtivý či bojovný. Tento termín je často spojován i s užíváním násilí, jako prostředku pro prosazení cílů. Jakkoliv lze uznat, že pojem militantní demokracie je také užíván, a to někdy i v České republice, nejsem si jist, že každý demokraticky smýšlející občan by chtěl nést označení, že je zastáncem militantní demokracie. Více neutrální název této koncepce by pak byl i přijatelnější pro větší skupinu osob. Ostatně autoři nijak blíže svoji volbu označení této koncepce nevysvětlují a někdy místo militantní demokracie používají i jiné termíny (např. bránící se demokracie, s. 199). Nejedná se o aspekt malicherný, neboť právě název, označení, dává adresátu představu o obsahu pojmu a vytváří v něm prvotní postoj k obsahu pojmu. Pokud autoři vidí pojem koncepce obranschopné demokracie jako totožný s militantní demokracií a odlišným je toliko název, lze polemizovat s jejich tvrzením, že militantní demokracie není pouze obranná, ale vyhledává střet s extremisty (s. 15). Jsem totiž přesvědčen, že i v demokratickém státě lze zastávat krajně extrémní názory, aniž by se to dostalo do rozporu s právním řádem. Je totiž nutno odlišovat zastávání určitých názorů od jejich aktivního veřejného šíření, které je za stanovených podmínek v demokratickém státě postihováno.

Už prvotní náhled na téma určuje optiku, kterou je na něj nahlíženo. Můžeme si tak položit otázku, zda se jedná v našem geopolitickém prostoru o koncepci obrany demokratického státu nebo koncepci bojové či bojechtivé demokracie. Právě tento základní myšlenkový přístup pak určuje stanovení a aplikaci jednotlivých právních prostředků sloužících k naplnění této koncepce.

Úvodní kapitola pojednávající o fenoménu militantní demokracie je cenná v tom, že stručně popisuje názory jednotlivých autorů, kteří koncepci obranschopné demokracie nazývají různě. Čtenář v této kapitole však postrádá nějaké bližší kritické zhodnocení prezentovaných názorů jiných autorů. Pokud je na jedné straně citován např. *Ami Pezdaur* (s. 17), který rozlišuje mezi militantní demokracií, bránící se demokracií a imunizující demokracií, a tím popírá v jiných částech práce prezentovaný názor, že bránící se demokracie a militantní demokracie jsou různé názvy téhož, může být čtenář poněkud zmaten. Autoři sami netvrdí, že existuje několik koncepcí ochrany demokratického státu, ale tvrdí, že existuje v podstatě jedna s různými názvy, která používá různé prostředky různé intenzity v závislosti na právním řádu

jednotlivých států (s. 28). S tímto názorem se lze ztotožnit, ale v úvodní kapitole v podstatě absentuje jeho obhajoba a vysvětlení.

Ponechme ale vhodnost výběru názvu knihy i celého předmětu zkoumání a věnujme se sěžejnímu obsahu knihy.

Vyzdvihnout je nutno především jednotnou koncepci kapitol věnujících se postupně situaci v Německu, Rakousku, České republice, Slovensku, Polsku a Maďarsku. Kapitola věnovaná jednomu státu obsahuje krátký historický úvod, popis institucí, které se zabývají ochranou demokracie, a dále je vždy věnována kapitola omezení svobody projevu, sdružovacího práva, shromažďovacího práva, lustracím a zákazům práce, trestněprávnímu postihu nenávisťně motivované násilné kriminality, diskusím o militantní demokracii a závěrečnému hodnocení. Právě tato jednotná koncepce kapitol umožňuje srovnání mezi jednotlivými státy a dává tak představu o tom, kde je přístup k antidemokratickým aktivitám přísnější, kde nikoliv, kde jsou či nejsou specializované orgány vyčleněné pro boj s antidemokratickými silami. Mezi další klady práce rozhodně patří to, že jednotlivé oblasti právní úpravy nejsou pouze popisovány, ale jsou doplněny i o praktické příklady, které ilustrují naplňování právních norem v praxi. Na druhou stranu nejedná se o systematický výklad právních předpisů ve smyslu obvyklém pro právníckou literaturu, což samozřejmě není možno v knize, jež vyšla v politologické řadě, čekat.

Další silnou stránkou knihy je i její aktuálnost, neboť některé příklady i srovnání jsou velmi čerstvé, včetně citované judikatury. Například se čtenář v kapitole věnované České republice dozví, že vládní strany se v koaliční smlouvě z roku 2013 výslovně přihlásily ke koncepci obranyschopné demokracie („*streitbare Demokratie*“, s. 95). Kniha je dále plná zajímavých informací, které se autorům podařilo shromáždit a nelze tak rozhodně říci, že by se jednalo o publikaci, kterých je v České republice celá řada, právě naopak. Čtenář se tak například dočte, že v Německu lze v důsledku účasti na krajně pravicových shromážděních přijít o licenci kominického mistra (s. 59) nebo že v Rakousku je naopak přípustné veřejně prohlašovat, že „Korán je špatný“, „Muslimové chtějí válku, nenávidí nás“ či „Muslimové nám všem lžou do obličeje“ (s. 82). Kniha ukazuje i zajímavé paradoxy, například, že Rakousko s jeho tvrdými antinacistickými zákony se stalo v roce 2000 objektem sankcí čtrnácti dalších zemí Evropské unie a České republiky za to, že se do jeho vlády dostala krajně pravicová FPÖ (s. 92). Dalším příkladem historického paradoxu může být překvapující tolerance vůči šíření extremistických materiálů v Polsku, do něhož jezdili němečtí neonacisté masově nakupovat repliky nacistických militarií (s. 170).

Závěrem lze k recenzované publikaci uvést, že se jedná o první a zajímavé zpracování tohoto tématu, které je využitelné jak při politologickém, tak i právním zkoumání fenoménu spočívajícího v konceptuální ochraně demokratického zřízení, ať už ho nazveme militantní demokracií či nějak jinak. Ačkoliv militantní demokracie se v současné podobě objevila až po druhé světové válce, lze zcela souhlasit se závěrem autorů, že tato koncepce zapustila ve střední Evropě své kořeny a lze i do budoucna očekávat její udržení. To dává příležitost k jejímu dalšímu vědeckému zkoumání.

JUDr. Petr Černý, Ph.D.

Krajský soud Ústí nad Labem

Fakulta sociálně ekonomická Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem